



У мом [тексту](#) објављеном у НСПМ 17.9.2008, дао сам своје виђење узрока глобализације и светске финансијске кризе и назначио наступање глобалне економске кризе као и њене узроке.

Не желећи да то испада као самохвала, морам констатовати да су се моја тврђења о узроцима глобализације и финансијске кризе, каснијим догађањима у потпуности потврдила, као и предвиђање о наступању глобалне економске кризе.

Признајем да сам изненађен наглим наступањем кризе и њеним интензитетом, јер нисам очекивао да ће се последице финансијске кризе тренутно пренети на потрошњу.

Но, сада бих изнео своје виђење узрока и трајања глобалне економске кризе, мера економске политике у свету ради њеног савладавања, као и њених последица на економију Србије. Пре свега бих изразио чуђење над чињеницом да се економска мисао у свету, као и у Србији, не бави стварним узроком кризе, иако је исти евидентан и предвиђен од стране старог доброг Маркса већ век и по уназад. Да ли је политичка коректност толико овладала понашањем економских мислилаца да се исти не усуђују износити оно што је очито, те да започну расправу о тражењу излаза из катаклизме која може уследити. Преовлађујуће виђење финансијске кризе као узрока саме економске кризе може се упоредити са узимањем температуре као дијагнозе обољења. Одговор на питање шта је основни узрок наступајуће глобалне економске кризе је једнозначан и непорецив, а гласи: структурна грешка капитализма која се састоји у немогућности трајног одржавања равнотеже између производње и потрошње роба и услуга. Неравнотежу узрокује извлачење дела новостворене вредности из процеса (профит и сви облици штедње становништва као други облици имобилизације капитала, нпр. државне девизне резерве). Равнотежа производње и потрошње трајно се одржава тако што се профит и уштеђени новац претварају у капитал и враћају у процес формом кредита становништву, фирмама и државама. Ово функционише без проблема до момента када финансијски капитал не прерасте пропусну моћ реалног кредитног тржишта, када се траже нова тржишта и стварају нови кредитни продукти, што по правилу нема очекиване ефекте, а има за последицу светску финансијску кризу о којој је доста написано. Неравнотежу између производње и потрошње потенцирају у великој мери: технолошки напредак, глобализација, инфлација и актуелна пореска политика, јер доводе до смањења куповне моћи становништва, а тиме и пада потрошње. Технолошки напредак који се састоји од аутоматизације производње роба и услуга, те информатизације изазива масивно укидање радних места и незапосленост, што има за

последицу смањење потрошње.

Глобализација је процес који узрокује, поред осталог, дислокацију (измештање) производње роба и услуга из развијених земаља са скупом, у земље с јефтином радном снагом, што изазива пропадање индустријске производње и незапосленост, а тиме опадање куповне моћи код првих и незнатно повећање куповне моћи код других, због велике несразмере плата (и до двадесет пута).

Инфлација је стално присутна у развијеним земљама, иако у малим постацима и у комбинацији са технолошким напретком и глобализацијом, изазива реално смањење плата радника који се не буне, из страха да не остану без посла (због технолошког

вишка или измештања производње) што, истовремено, представља смањење потрошње најмасовније категорије становништва. Настојање власника и управљача капитала да не плаћају или смање порез на профит, довела су до тога да су фирме фиктивно регистроване у пореским рајевима или су пореске стопе изразито смањене и терет пребачен, путем индиректних пореза на потрошаче, а што је због повећаних цена изазивало даљи пад потрошње. Дакле, власници капитала у развијеним капиталистичким земљама су уз асистенцију својих демократских власти, учинили све што се дало у деструкцији капиталистичког система, а то значи да су, дугорочно гледано, радили у корист властите штете. Финансијска криза, поред тога што има исти основни узрок, истовремено је била и катализатор у избијању економске кризе као и у њеном убрзавању на тај начин да је узроковала значајни пад потрошње због отежавања услова на кредитном тржишту и страху потрошача од неизвесне будућности.

Каква је била реакција влада у свету на светску финансијску, а потом и на економску кризу?

Владе богатих земаља су упумпавањем билиона долара и еура у финансијске институције, гаранцијом штедних улога од стране државе и громогласном пропагандом, успеле привремено угасити финансијски пожар, а то је био мањи, готово, могло би се рећи, багателни проблем. Гувернери америчке, европске, британске и других централних банака као бесни штампају паре, а сви остали, у хору, наричу како ће то да плаћају порески обвезници. Међутим, светска економска криза, која се за сада очитује, може се рећи, без претеривања, колапсом металургије, грађевинарства,

аутоиндустрије, транспорта и неких других делатности с тенденцијом

да се по принципу спојених посуда прелије на целокупну светску економију јесте нерешиви проблем, који код светских моћника и влада изазива панику и њихове очајничке покушаје да подузму мере за заустављање рецесије или негативног раста како то либерални економисти радије називају уместо да употребљавају гнусне термине, као што су криза или депресија.

Како су кредити једини познати ефективни инструмент за стварање потражње, а реално кредитно тржиште је, због презадужености већине становништва, фирми и држава практично опустошено, то је равнотежа између производње и потрошње нарушена без реалне перспективе да се поново успостави, како се то дешавало при ранијим рецесијама.

Мере које подузимају владе богатих земаља у савладавању економске кризе свODE се на спасавање индустрија које запошљавају велики број радника, давањем финансијских ињекција. ЕУ најављује масивно финансирање јавних радова, смањивање пореза и слично, што би требало да доведе до привредног раста. Ефекти ових мера на глобалну економску кризу, ако се изузме психолошки ефект, јесу багателни, јер не решавају основни проблем пада потражње, за коју „болест“ нема новог лека, а на стари (кредите) је постала резистентна. Преведено на конкретну праксу то значи да финансијске ињекције које САД и ЕУ дају аутомобилској индустрији не могу решити проблем пада продаје аута, који је основни узрок колапса у овој грани. Дакле, из наведеног следи недвојбен закључак да је капиталистички систем у садашњој форми (корпорацијски капитализам) потрошен, а нема изгледа да се успостави некаква нова форма функционалног капитализма, јер садашње политичке и финансијске елите ту чињеницу нису ни признале, а камоли ангажовале на промишљању новог, ефикасног модела.

С обзиром на то да се практично у свету ништа ефективно не подузима на разрешавању кризе, то се иста продубљује са несагледивим ефектима и дугорочним трајањем. Стиче се неодољиви дојам да се капиталистичке елите понашају као комунистичке пред сломом система, јер практично ништа ефективно не подузимају за разрешење проблема, већ своју неспособност покривају јефтином пропагандом. Индикативна је изјава једног енглеског католичког бискупа који је навео да је комунизам умро 1989. године, а капитализам 2008.

Посебно су смешне прогнозе западних елита које се односе на трајање кризе и свODE се на неколико месеци или, у најгорем случају на годину дана, што је израз њиховог несхватања проблема или, у најбољем случају, куповању времена. Повлачење паралеле са кризом из '30-их година и уважавање тадашњих мера економске политике као рецепта за излаз из кризе, показује несхватање од стране западне економске елите. Ова економска криза је неупоредива са садашњом, јер се није одвијала у уветима свеопште презадужености. Тада је, отварањем кредитног тржишта државама (јавни радови) фирмама, као и активном становништву, економска активност (потрошња) убрзано оживела и дошло је чак до економског бума. Екстремни пад цене нафте на светском тржишту производи наду код западне економске елите да би исто могло бити импулс за оживљавање светске економије, уместо да их забрињава, јер је нафта крв која храни производњу и светску трговину и пад потражње за истом указује на то да ове помало замиру.

А како Србија дочекује светску економску кризу ?

Изјаве премијера и чланова владе да глобална економска криза неће уопште или значајније утицати на привреду Србије, па чак да представља њену шансу, да ће се, у најгорем случају, преполовити економски раст, да ће инострани инвеститори похрлити у Србију као обећану земљу, да би поводом Нове године, свој оптимизам кориговали у правцу признања да ће, ипак, иста деловати и на Србију, те да долазе тешка времена, говоре о томе да истом управљају особе које нису у стању проценити догађања у свету, а поготово премишљати мере којима би се ублажиле последице надолazeће економске елементарне непогоде.

Да би се оцениле шансе српске економије у супротстављању светској економској кризи, треба дати грубу анализу досадашњег транзиционог процеса и стања српске привреде.

Све досадашње демократске владе, којима везивно ткиво чине такозвани „експерти“ (неолиберални економисти) лечиле су српску економију од старих комунистичких болести и припремили је (како то произлази из њихових изјава) тако добро, да Србија може без страха чекати на надолazeћу пандемију. Константа економске политике демократских влада била је беспоговорна примена Вашингтонског консензуса, што значи у грубом: стабилни курс динара, отварање домаћег тржишта и приватизација.

Стабилним курсом динара (по „експертима“) постиже се контрола инфлације и

стабилност економског амбијента за инвеститоре, што је у основи тачно, јер се истим кочена инфлација и привлачени финансијски инвеститори, који су лепо зарађивали на високим каматама, а који се сада у финансијској кризи повлаче.

Негативне стране стабилног курса су да је због двоцифрене инфлације на годишњем нивоу домаћа производња толико поскупела да је тешко продајна на домаћем тржишту, а практично непродајна на страним тржиштима (осим у бившим братским републикама у окружењу). На другој страни, појефтињује се роба из увоза и тиме помаже одлив девиза и задуживање у иностранству. Овакав курс поскупљује девизну цену домаће радне снаге, због чега су практично изостале у Србији обећаване такозване „гринфилд“ инвестиције.

Отварање српског тржишта, тј укидање царина на увозну робу по „експертима“ представља припрему домаћих произвођача на светско тржиште, а што ће у увјетима повећање понуде јефтиних роба у глобалној економској кризи пре бити њена еутаназија.

На траљаво проведenu приватизацију малих и средњих друштвених фирми је штета трошити речи, али је неопростиви грех неправовремена понуда на приватизацију стратегијских фирми и давање концесија. Неколико година уназад, када су светски инвеститори као бесни летели по свету и разбацивали капитал, српске владе су мудро чекале да се, будимо добронамерни, повећа тржишна цена.

У оцени ефеката рада досадашњих демократских влада, несумњиво је да су исте приватизацијском распродајом друштвене имовине финансирале свој експеримент, док су грађани и фирме своју, као и државну потрошњу (путем царина и пореза) финансирали кредитима иностраних банака, што значи – поједен минули и будући рад Србије.

Дакле, какви су изледи да Србија победи тако силног противника какав је глобална економска криза? Што се тиче оптимизма и вере у себе, као и свемогућу невидљиву тржишну руку, ту експертска влада нема проблема. Међутим, тако нешто је било довољно у прошла времена, а сада су промењене околности што значи: Влада се даље не може ослањати у финансирању јавне потрошње на приватизациона, инвестициона, као и кредитна средства, јер се, због финансијске и економске кризе повукао инострани капитал.

Досадашњи економски раст се у доброј мери заснивао на повећању услуга финансијског сектора и уз њих везане трговине, градње и овисних економских активности, што ће, у уветима кризе светског финансијског тржишта и све горег кредитног рејтинга Србије, изостати.

Главнину српског извоза сачињавају сировине и пољопривредни производи за којима потражња на светском тржишту опада, а цене су преполовљене.

Извоз осталих роба већ сада показује знатни пад због смањене потражње на извозним тржиштима, а овај тренд ће се наставити с даљим интензивирањем економске кризе.

Када се горе наведеном придода значајни пад унутрашње потражње роба и услуга који ће уследити, поред наведеног, као и због повећане инфлације узроковане девалвацијом динара и инфлаторним очекивањима, због замрзнутих плата и пензија, повећаног броја незапослених, то се очекивања „експерата“ о повећању БДП за само 3% могу узети, у најбољем случају, за провокацију здравог разума. Влада није до сада разрадила противкризни програм, али се најављују палијативне мере.

Премијер најављује подршку извозницима средствима Народне банке, што практично значи штампање новца, а постоји ризик да му то пређе у навику и за друге сврхе.

Министарка финансија најављује повећање ПДВ за случај нужде, што је у супротности с мерама западних влада, које намеравају исти снижавати ради повећавања потрошње.

Остали економски чланови владе нису се изјашњавали о својим мерама, али „коридори“ су подесни да се прогласе за српски „њу дил“.

Гувернер Народне банке захтева снижавање плата и пензија што се, очито, не уклапа у противкризне мере западних влада.

Пише: Никола Турајлић
четвртак, 15 јануар 2009 23:07

У целини гледано, из изјава твораца економске политике испада да је главни кризни проблем Србије велика потрошња, а њихове светске колеге из петних жила настоје да повећају потрошњу.

На крају, писац текста изражава своју сумњу да тим, који сачињавају „експерти“ чији су узор проузроковали светску финансијску кризу и убрзали светску економску кризу, као и њихови асистенти који су се доказивали у креирању самоуправних економских односа, имају довољан капацитет да Србију одбране од глобалне економске аждаје.